

DECEMBER.

Ons Hollandsche Kerstfeest is vaker groen dan wit. De weiden zijn nog niet verbleekt. Kiemplantjes en eerste-jaars wortelrozetten staan nog allemaal frisch en fleurig. Op beschutte plaatsen hebben de ligusters hun blad nog niet verloren. Kamperfoelie vertoont groote groene knoppen. Primula en Gaspeldoorn bloeien evenals het bekende half dozijn: Doovenetel, Madeliefje, Straatgras, Vogelsterremuur, Kruiskruid, Herderstasch. Van andere soorten worden ook nog enkele avonturiers bloeiend gezien. Het Madeliefje heeft echter zijn gevoeligheid verloren en blijft 's nachts open. De Kaspische wilg (*Salix daphnoides*) werpt de knopschubben van zijn bloeikatjes af kort na Sinterklaas. Een enkele pad scharrelt nog in den tuin. Mossen en Korstmossen zijn in vollen groei en bloei, voor verschillende mossoorten is het nu de goede tijd, om hun antheridiën en archegoniën te zien te krijgen.

De nadering van vorst en vooral van sneeuwstormen wordt aangekondigd door zwermen van late trekvogels in het bijzonder Kieviten, Leeuwerikken, Kramsvogels, Koperwieken. We zouden weer eens naar een flinken sneeuwstorm kunnen verlangen.

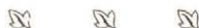
De eerste vorst, de eerste zachte sneeuwval bij de temperatuur van het vriespunt geven een mooie gelegenheid om te ontdekken, waar in een buurt koudere en zachtere plaatsen zijn, of om het wat geleerder en gewaagder uit te drukken, om microclimaten te ontdekken. In den omtrek van den vijver van Thijsses's Hof heb ik drie klimaten. Die worden daar bepaald door de ligging van hellingen ten opzichte van zon en wind en door de aanwezigheid van een bron-gebied. Later in het jaar komen die klimaatverschillen daar tot uiting in den tijd van bloei van verschillende planten. Daar kom ik in April op terug.

Bij voortdurende vorst gaan de buitenste bladeren van de wortelrozetten afsterven, verwelken, worden donkerder en kunnen zoo overdag nog wat zonnewarmte opsparen. Veel kiemplantjes gaan te gronde door het zoogenaamde opvriezen. Onze echt inheemsche planten worden zelfs door strenge vorst zelden of nooit gedood, maar de adventieven krijgen het zwaar te verantwoorden. In den winter van 1929 zijn heel wat Teunisbloemen doodgevroren.

De mooiste winterzang, die ik ooit gehoord heb, was die van een Boomleeuwerik op Kerst-avond in het Kweekduin van Overveen. Behalve winterkoning en roodborst zijn nu ook boomkruiper en pimpelmees al flink aan het zingen geslagen. Op 10 December '22 zongen de mus-schen geestdriftig hun koorzang en de mannetjes hadden allemaal nog lichte snavels. Ook spreeuwen zingen nu al soms het hoogste lied, hun snavel ook nog in de duistere wintertint.

De vogelbevolking van een bepaald gebied kunnen we het best vaststellen des avonds, als ze te ruste gaan omstreeks zonsondergang. Slaapplaatsen opzoeken.

JAC. P. THIJSSE.

BOEKBESPREKING.

Dr. N. TINBERGEN: *Eskimoland*. (Rotterdam, D. van Sijm en Zonen. 4°. 186 p.p. 66 illustraties. Prijs ingen. f 2.90; geb. f 3.90).

Vilhjalmur Steffanson heeft eens een heel mooi boek geschreven met den titel: *The friendly Arctic*. Tinbergen had zijn boek wel kunnen noemen: *The jolly Arctic* of *Het Leutige Groenland*. Onze lezers weten al, hoe de Tinbergens een jaar daar aan den Poolcirkel gehuisd hebben en wat ze daar aardige dingen beleefden met sneeuwgorzen en franjepooten. In dit boek krijgen wij nu het heele relaas van Lente, Zomer, Herfst en Winter in het land van Angmagssalik, met bloemen, vogels en visschen, zeehonden en ijsberen en hoe de Tinbergens daar leefden te midden van de aardige vroolijke Eskimo's, hoe ze leerden kajak varen en kajakbuitelen, zeehonden jagen, zeehondenvleesch eten en nog veel meer. Eskimotaal, Eskimokunst, alles krijgt een beurt.

Het boek is prachtig geïllustreerd met eigen foto's van de Tinbergens en met een enkele tekening van Kârale, weer een andere dan de beer en de zeehond, die we in *De Levende Natuur* reproduceerden.

Tinbergen heeft dit heerlijke boek geschreven voor het groote publiek en alle geleerdheid vermeden, haast geen biologisch-technische uitdrukkingen gebruikt. Toch vloeit het over van wetenswaardigheid. Iedereen zal het dus met plezier kunnen lezen en ik wensch het ook van harte in ieders handen.

JAC. P. THIJSSE.

J. DRIJVER: *Texel, het Vogeleiland*. Uitgave van de N.V. de Spieghel te Amsterdam. 4°, . . . p.p., rijk geïllustreerd; geb. f 4.90.

Sedert eenige jaren is Texel een bijzondere plaats gaan innemen in ons land en in de wereld. Het is nu meer dan zestig jaar geleden, dat de aandacht der plantkundigen op de Noordzee-eilanden werd gevestigd door het werk van Holkema en sedert ruim veertig jaar is het een pelgrimsoord geworden voor de ornithologen. En altijd is het een dierbaar vaderland geweest en blijft dat nog steeds voor de goede Texelaars zelve. Bovendien vormt zich een groep van niet-Texelaars, die, of doordat zij een poos op Texel gewoond hebben, of doordat zij er jaar op jaar komen genieten, nog Texelscher geworden zijn dan de Texelaars zelf. Zoo is het dan

Fig. 1. *De Geul: de bloemrijke zoetwaterplas.*

kunnen gebeuren, dat er in de maanden van April tot October een zoodanige toeloop van vrienden en vriendinnen naar Texel ontstaat, dat een eigen Stoombootmaatschappij, de beroemde T.E.S.O., telkens weer nieuwe en grootere booten in de vaart moet brengen en uit den overvloed van zijn winsten het wetenschappelijk prestige van het eiland kan verhoogen door steun te geven aan Natuurmonumenten, aan Vogelbescherming, aan het Ornithologisch Station Texel, aan het Natuurhistorisch Museum te den Burg en aan de Jeugherberg. De economische toestanden van Texel, die vijftig jaar geleden vrijwel beheerscht werden door landbouw, schapenteelt en visscherij, ondervinden nu den invloed van het vreemdelingenverkeer, dat naast dat drietal reeds een waardige plaats inneemt.

Ongetwijfeld oefenen de vogels de sterkste aantrekkingskracht uit. Daarna komt in aanmerking het zeebad aan de prachtige stranden, dan de rijke flora en, niet het laatst, maar bij alles

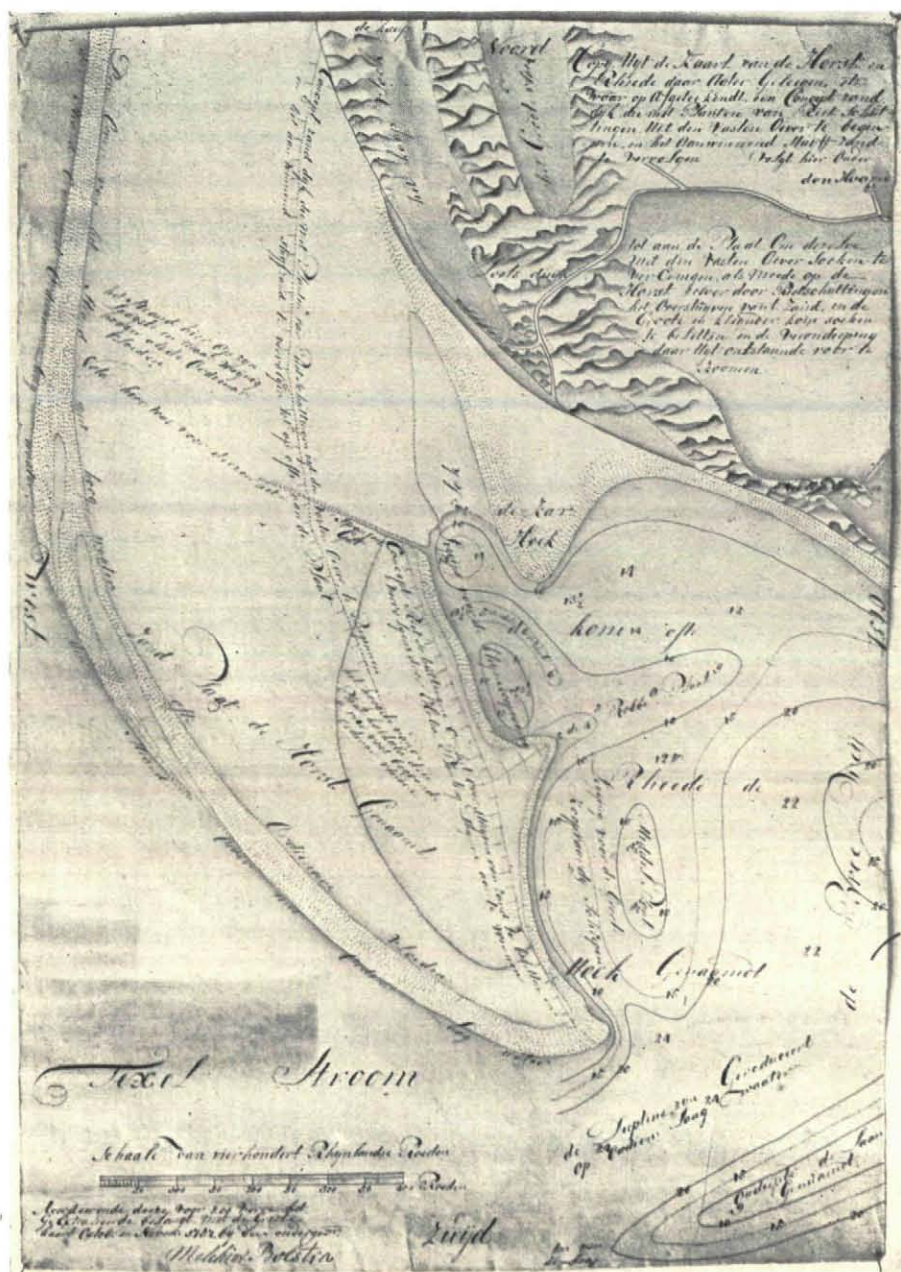

Fig. 2. Kaart van den Zuidwesthoek van Texel in de achttiende eeuw.

tegelijk het prachtige landschap met de mooie verspreid liggende boerderijen en de compacte dorpjes. Alles in de frissche lucht onder den hoogen hemel.

Daar is al veel over verteld en geschreven en het werd nu wel tijd, dat er eens een goed stevig

boek over het eiland verscheen, geschreven door iemand, die het eiland kent tot in zijn fijnste bijzonderheden en geïllustreerd door eenige van bovengenoemde vrienden van Texel.

Drijver kent het eiland van zijn geboorte af en is altijd „bezeten” geweest door de vogels. Geen wonder, dat hij in zijn boek dan ook de grootste plaats aan die vrienden geeft en in het bijzonder aan de broedvogels, waar de bezoekers van Texel dan ook het meeste belang in stellen. Er zijn vogelkenners van allerlei allooi, die naar Texel gaan en allen zullen zij genieten en profiteeren van Drijver's boek, in het bijzonder zij, die in nesten-kijk-karavanen meewandelen en zich toch eens rekenschap moeten geven van wat daar eigenlijk leeft. Dan zullen ze wel niet meer vertellen van wielewaalnesten, die ze op den grond gezien hebben en meer van dat moois.

Dan vertelt Drijver ook allerlei wetenswaardigheden van het eiland zelf: de oude diluviale kern, de duinen en de polders. Door de vriendelijkheid van de uitgevers zijn we in staat hier een oude kaart te reproduceeren uit Drijver's boek, die hem te pas kwam bij de geschiedenis van het ontstaan van de Wester duinen, die westwaarts van het Groote Vlak nog heel jong zijn. Jonger nog is de Geul, waarvan we ook een foto mogen overnemen en ik plaats hier even een kleine opmerking: voor nu en later zou het zoo goed zijn wanneer bij de foto's ook de datum van opname vermeld was. Deze duinen zijn een levend landschap en vooral in die jongste deelen kunnen een vijftal jaren groote veranderingen te zien geven. Dat de Flora van Texel in de laatste dertig jaren erg verarmd is, verheelt Drijver geenszins, maar hij kan er nog genoeg goeds van vertellen en ik ben het met hem eens, dat bij goede verzorging en handhaving van de Staatsnatuurmonumenten ook nog wel herstel verwacht mag worden.

De illustraties, voor het grootste deel expres voor het boek vervaardigd, zijn bijzonder mooi, niet alleen die van vogels en bloemen, maar ook de landschappen en de dorpsgezichten. Zij versterken den indruk, dat wij in Texel een kostelijk, gaaf kleinood bezitten.

Drijver beseft duidelijk al de gevaren, die dit bezit bedreigen en waarschuwt keer op keer gematigd, maar zeer duidelijk, tegen verkeerde handelingen en verkeerde opvattingen. Het drukke vreemdelingenverkeer behoeft geen stoornis teweeg te brengen voor de broedende vogels, behoeft geen planten uit te roeien, behoeft het duinlandschap niet te vernielen. Het oude eiland, het oudste cultuurlandschap is bijzonder mooi met zijn stolpen en boetjes, zijn tuinwallen en holle wegen, zijn eendekooien en de kleine elzen-berkenboschjes met hun schat van bloemen en varens en hun dichte vogelbevolking. Het polderland heeft zijn slaperdijken, zijn weelen en een enkele hobbedob, allemaal waardevolle elementen in het landschap. Drijver ziet en beschrijft dat alles en alles roept om bescherming en behoud. In de duinen hebben Staatsboschbeheer en Waterstaat het heft in handen. Voor de rest van het eiland moeten we hopen op de liefde en het inzicht van de bevolking zelve, van het Gemeentebestuur, ook — dat is gebleken — van de Gedeputeerde Staten en ten slotte van alle vrienden van Texel; de duizenden, die er komen leeren en genieten.

Drijver's boek zal die liefde en dat inzicht kunnen wekken en verdiepen.

Ik mis in dit boek een goede kaart. Er zijn wel suffisante kaarten in den handel, maar ik zou willen, dat Drijver zelf een kaart maakte met veel namen er in van buurtjes en perceelen, nollen en vlakken, duidelijke aanwijzing van voetpaden en vondertjes en staphekjes, een kaart van het intieme Texel, een kaart, waar evenveel liefde uit spreekt, als uit het boek zelf.

JAC. P. THIJSSÉ.

J. A. STEERS. *Scolt Head Island, the Story of its Origin, the Plant and Animal Life of the Dunes and Marches*. W. Heffer & Sons Ltd. Cambridge 1934, geb. 234 p.p. Veel kaarten en illustraties. Prijs 15 sh.

Van Cromer tot de Wash-bay herinnert de kust van Norfolk eenigszins aan onze Noordzee-eilanden met de Wadden. Voor den vasten wal ligt een strook van moerassen en kreken, die bij vloed onderloopen en daar buiten volgt dan een reeks van duin-eilanden, alles in kleiner afmeting

dan bij ons. Ook bevat het aanspoelsel meer keien dan bij ons, nog in sterker mate dan op Texel voorbij paal 27. Die eilandjes zijn niet door menschen bewoond, wel door vogels. Ter hoogte van het bekende Burnham ligt Scolt Head Island en dat trok om zijn plantengroei en vogelwereld de aandacht van Prof. Oliver en van onzen goeden vriend Sidney H. Long. Het behoorde aan den Graaf van Leicester, die het wel wilde verkoopen voor 500 pond en dan 50 pond als bijdrage voor het aankoopfonds schonk. De bekende Norfolk and Norwich Naturalist's Society spande zich er voor en in korten tijd kwam £ 600 bijeen, 500 voor den aankoop en 100 voor een gebouwtje. Die honderd pond konden ze in den zak houden, want een houthandelaar in Norwich bood een gebouwtje ten geschenke, op voorwaarde, dat het gebouwd zou worden van eikenhout uit Norfolk, wat natuurlijk grif werd aangenomen. Architecten gaven ook gratis hun diensten, kortom het ging net als bij ons. Ten slotte werd het natuurmonument overgedragen aan de National Trust.

De „hut” dient niet alleen als woonplaats voor den bewaker, maar geeft ook logeer- en werkgelegenheid voor een paar bezoekers. Het is dus een aanzienlijker gebouw dan onze hutten op Griend en op de Beer.

Het is nu ruim tien jaar geleden, dat het natuurmonument Scolt Head Island tot stand kwam en die tijd is niet ongebruikt voorbij gegaan, getuige het belangrijke boek, dat wij hierbij aankondigen en dat zoo prachtig laat zien, van hoeveel beteekenis voor de wetenschap en voor de verhooging der menschelijke genietingen zoo'n natuurmonument is te achten.

Het geeft eerst de geschiedenis van het eiland, gestaafd door oude kaarten, door proefboringen en pollenanalyse. Zeer interessante beschouwingen geeft het over de beweging der deeltjes (van slib tot keien) die het eiland en de schorren hebben opgebouwd. En daarna volgen verhandelingen over de flora en fauna met fraaie gegevens over de onderdompelingsperioden van de planten in het gebied van eb en vloed. Van de biologie van die planten weten wij nog lang niet genoeg. Miss Ethel Turner, die twee jaar lang fungeerde als wachteres, geeft een heel interessant overzicht van het vogelleven op het eiland. Vreemd genoeg komen de insecten zoo goed als in het geheel niet in aanmerking, dat is nog werk voor later.

Hoe graag zou ik zoo'n boek — en dan met de insecten willen zien over Griend of de Beer, over Voorne's Duin, het Naardermeer of het Korenburger Veen. Wij behoeven daar niet aan te wanhopen; de bouwstoffen zijn voor een groot deel reeds aanwezig. Maar iedereen begrijpt, dat zoo'n werk pas ontstaan kan door de samenwerking van veel toegewijde deskundigen en onder goede leiding. Laat ons hopen.

JAC. P. TH.

R. J. DE STOPPELAAR, JAN P. STRIJOS en A. B. WIGMAN: *Een Jaar Natuurleven*. Deel I: Herfst (groot 4°. 192 p.p. tekst en 96 platen. Scheltema en Holkema's Boekhandel- en Uitgeversmaatschappij. Amsterdam. Prijs inge. f 4.50; geb. f 5.50.

De uitgevers waarschuwen ons, dat we niet mogen verwachten, in dit werk een compleet beeld te krijgen van de wilde flora en fauna van ons land. Daar zouden niet vier van deze boeken voor nodig zijn, maar wel veertig. Nu, dat gelooven we graag en in plaats van „veertig” kunnen we ook wel „honderd” lezen.

In dit deel „Herfst” vinden we een viertal schetsen n.l. Herfst op de Weiden en Het Waterland in den Herfst door R. J. de Stoppelaar; In den Herfsttijd langs de Kust door Jan P. Strijbos en Bosch en Heide door A. B. Wigman. Deze drie auteurs zijn erkende en ervaren minnaars van de landschappen, die zij ter behandeling kregen en weten er dan ook veel onderhoudends en aangenaams van te vertellen. De Stoppelaar brengt er nog al veel folklore en mythologie bij te pas, Strijbos en Wigman blijven meer buiten. Alle drie de heeren lijden nog een beetje aan „herfstweemoed” en nu raak ik wel eenigszins benieuwd naar hun winterrust, lentevreugd, zomerweelde en zomerzothed. De stof is nog al aardig verdeeld, zoodat we weinig herhalingen krijgen.

De illustratie, hier en daar bijzonder mooi, is over het algemeen rommelig. Zij zou er bij

BOEKBESPREKING 261

gewonnen hebben, indien in het onderschrift plaats en datum waren vermeld en dan zou het onderschrift van plaat XI, (onderaan) niet luiden „lepelaars op de trek”, maar „lepelaars verontrust op de broedplaats”. De Egelskop van plaat XVII mocht liever naar „Zomer” verhuizen. De prachtige foto van plaat XXVI stelt niet „paarse doovenetel” voor, maar hennepnetel.

Boeken als dit, die voor het groote publiek bestemd zijn en zich gemakkelijk laten lezen, mogen geen onjuistheden bevatten. Daarom plaats ik nog een paar vraagtekens bij de koperwieken en kramsvogels die misschien van de Himalaya tot ons komen (pag. 18), onze goudplevieren, die trekken naar China en Brazilië (pag. 19), de *Acanthus*, die verwant zou zijn aan de Bereklaauw (pag. 36), de Lepelaar die in Europa behalve in Nederland alleen in Hongarije voorkomt (pag. 38), het kwartet rietzanger dat den heelen winter door het rietland rondzwerft (pag. 44), de Sterns, die naar Noordland trekken (pag. 46), het boschmuisje, dat de woningen der menschen schuwt (pag. 137), de „wasplaten”, die men in het horzelnest vindt (pag. 140), de mierenleeuw een „libel” (p. 130), de galwespen, die op een enkele uitzondering na uitsluitend op eiken voorkomen (pag. 29).

Wigman houdt nog al eens van een vreemd woord en geeft den forens een „recompensatie” van een drukke zakenweek. En Jan P., Cetacea is een meervoud.

Ik maak deze aanmerkingen vooral, omdat ik hoop, ze bij de bespreking van de volgende deelen niet meer te behoeven te maken. En zonder te vragen naar encyclopaedische volledigheid zou ik toch wel graag een getrouw beeld van het jaargetijde te zien krijgen, vooral in de illustratie. Ik denk hier vooral ook aan het nut, dat dergelijke boeken zouden kunnen hebben voor schoolbibliotheken en bij het Dalton-onderwijs.

JAC. P. THIJSSE.

L. TINBERGEN. *Veldkenmerken van Steltloopers, Zwanen, Ganzen en Eenden*. (Uitgave van de Nederl. Jeugdbond voor Natuurstudie, voor leden f 0.20, voor niet leden f 0.40).

Een kostelijk werkje met zeer knappe teekeningen en goede karakteristiek van de geluiden van onze steltloopers, zwanen, ganzen en eenden. Juist wat we nodig hebben, om te weten, waar we op de wandeling op moeten letten. De teekeningen van de vliegende vogeltjes zullen den gebruiker van dit werkje kunstgenot doen smaken bij het aanschouwen van de natuur.

JAC. P. TH.

KALENDERS

Jeugdbond voor Natuurkunde: Kalender voor het jaar 1935. Prijs voor leden f 0.75, voor niet leden f 1.25.

Die komt weer in mijn studeerkamer te hangen. De maandbladen geven in de eerste plaats een flinke duidelijke nummering van de dagen en weken en bovendien telkens een prachtige foto van Hollandsch Landschap: strand en weide en moois van paddenstoelen en winter. En in Juli zitten de jongelui om een reusachtig kampvuur: spes patriae in den ernstigsten en aandoenlijksten zin van het woord. Bravo, N. J. N.! Administrateur van de N. J. N.: Jacques Meltzer, Hendrik Jacobstr. 16, Amsterdam (Z.).

JAC. P. TH.

Ir. N. SICKINGA. *Dierenkalender 1935*. f 1.90.

Een heel mooie kalender, doelmatig ingericht en versierd door mooie groote aantrekkelijke dierenteekeningen.

T.

N. J. DEN BOER. *Baarn. Natuurkalender*.

Er zijn zesentwintig bladen en een titelblad, zeer mooie „natuuroptnamen” met een enkele cactusplaat, een beetje buiten het kader. De uitvoering is zeer smaakvol.

T.